

Examen VMBO-GL en TL

2024

tijdvak 2
woensdag 19 juni
13.30 - 15.30 uur

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 45 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 64 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

HISTORISCH OVERZICHT EN STAATSINRICHTING VANAF 1848

Nederland (1848-1914)

- 1p 1 In 1848 werd opdracht gegeven tot het schrijven van een nieuwe Grondwet.
Wie was de opdrachtgever van de nieuwe Grondwet? En wie was de schrijver van de nieuwe Grondwet?

	opdrachtgever	schrijver
A	Koning Willem II	Thorbecke
B	Koning Willem III	Troelstra
C	Thorbecke	Koning Willem II
D	Troelstra	Koning Willem III

- 2p 2 In 1850 werden er Tweede Kamerverkiezingen gehouden. Volgens het kiesrecht in die tijd was een voorwaarde om te mogen stemmen dat mensen een bepaald bedrag aan belasting betaalden.
→ Noem eerst de naam van het kiesrecht waarin die voorwaarde gesteld wordt.
→ Noem daarna een andere voorwaarde om in 1850 te mogen stemmen.

- 2p 3 In 1873 diende het Tweede Kamerlid Van Houten een wetsvoorstel in om de kinderarbeid te verbieden. Twee andere Tweede Kamerleden deden een voorstel om het wetsvoorstel aan te passen.
→ Geef eerst aan van welk recht Van Houten gebruik maakte door het indienen van een wetsvoorstel.
→ Geef daarna aan van welk recht de andere Tweede Kamerleden gebruik maakten door het voorstel te doen om het wetsvoorstel aan te passen.

Doe het zo:

Van Houten: ...

andere Tweede Kamerleden: ...

- 1p 4 In 1874 werd de Kinderwet van Van Houten door de Tweede Kamer aangenomen. Sommige mensen vonden de wet niet voldoende, omdat door de wet de kinderarbeid niet helemaal zou verdwijnen in Nederland.
→ Geef een reden waarom na de invoering van de Kinderwet van Van Houten de kinderarbeid niet helemaal was verdwenen.

Gebruik bron 1.

- 1p 5 In de bron is een ontwikkeling te zien.
Wat is een belangrijke oorzaak van deze ontwikkeling?
- A distributiesysteem
 - B industrialisatie
 - C mobilisatie
 - D werkverschaffing

Gebruik bron 2.

- 1p 6 De tekening past bij een maatschappelijke discussie.
Welke maatschappelijke discussie wordt bedoeld? En bij welke politieke stroming past de boodschap van de tekening?

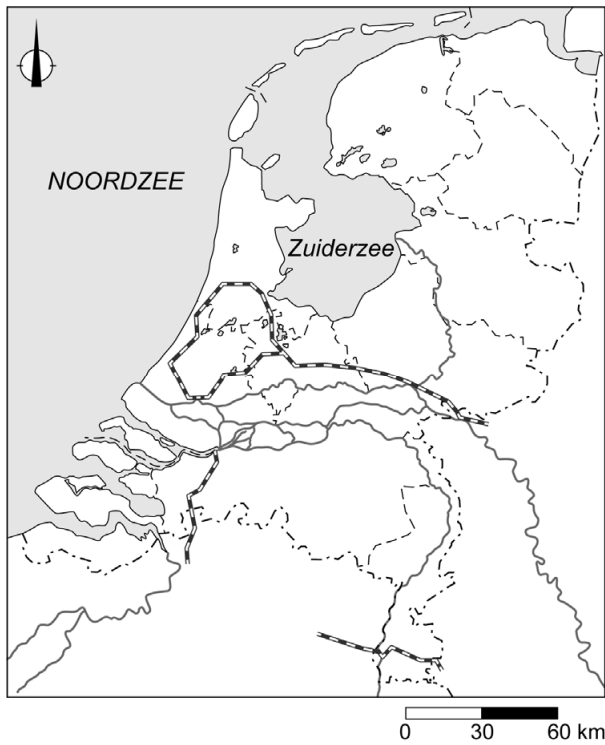
	maatschappelijke discussie	politieke stroming
A	de schoolstrijd	liberalisme
B	de schoolstrijd	socialisme
C	de sociale kwestie	liberalisme
D	de sociale kwestie	socialisme

bron 1

Twee kaarten van Nederland:

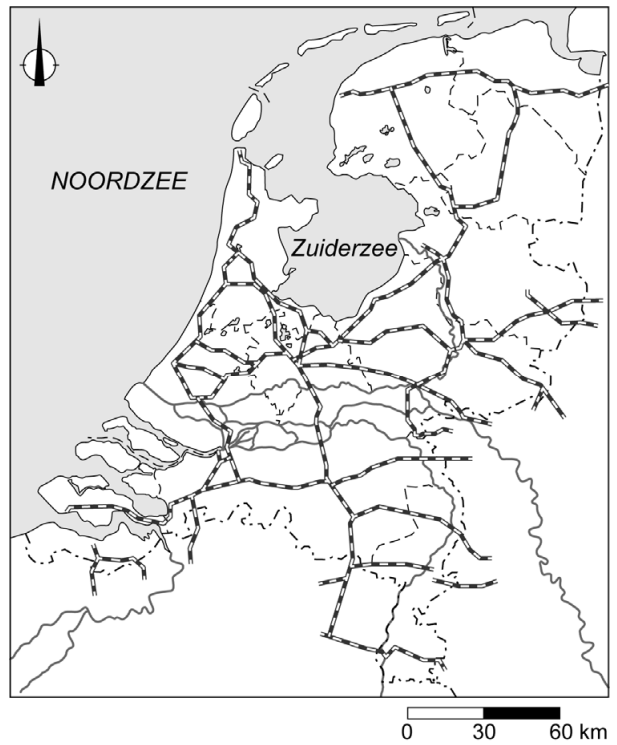
afbeelding 1

Spoorwegennet in Nederland
rond 1860:

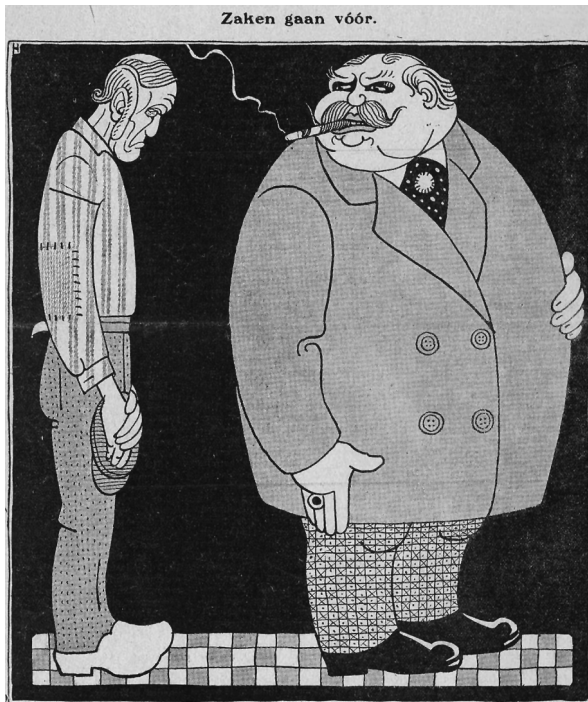
afbeelding 2

Spoorwegennet in Nederland
rond 1880:

bron 2

Een Nederlandse politieke tekening (1913):

Toelichting

Boven de tekening staat: Zaken gaan vóór.

Bij de tekening hoort de tekst: Voor deze keer mag je die zwager van je nog begraven. Maar denk er voortaan aan: in deze drukke tijd kunnen wij geen begrafenissen hebben.

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)

Gebruik bron 3.

2p 7 In de bron zijn twee oorzaken van de Eerste Wereldoorlog te herkennen.
→ Welke **twee** oorzaken worden bedoeld?

2p 8 Aan het begin van de Eerste Wereldoorlog kwamen er veel vluchtelingen naar Nederland. Door een maatregel die de Duitsers in 1915 hadden genomen, werd het lastiger om de grens met Nederland over te steken.
→ Geef eerst aan uit welk land de meeste van deze vluchtelingen afkomstig waren.
→ Noem daarna de maatregel die de Duitsers in 1915 genomen hebben.

Gebruik bron 4.

1p 9 In de tekening zijn twee bondgenootschappen te herkennen.
→ Noem de namen van de **twee** bondgenootschappen die te herkennen zijn in de tekening.

Gebruik nogmaals bron 4.

1p 10 De tekening bevat een propagandaboodschap over een gevolg van de oorlog.
→ Welke propagandaboodschap wordt bedoeld?

Gebruik bron 5.

1p 11 In de tekening is een mening te herkennen over vrouwen die voor kiesrecht strijden.
Welke mening wordt bedoeld?
A Het is goed dat vrouwen voor het kiesrecht strijden, want dan hoeven ze niet de hele tijd voor hun kinderen te zorgen.
B Het is goed dat vrouwen voor het kiesrecht strijden, want dan krijgen ze dezelfde rechten als mannen.
C Het is niet goed dat vrouwen voor het kiesrecht strijden, want dan zorgen ze slecht voor hun kinderen.
D Het is niet goed dat vrouwen voor het kiesrecht strijden, want mannen hebben meer verstand van politiek.

2p 12 De SDAP haalde bij de verkiezingen van 1918 minder zetels dan verwacht. Door een onderdeel in de nieuwe Grondwet van 1917 had de SDAP verwacht veel stemmen te krijgen.
→ Geef eerst aan welk onderdeel in de nieuwe Grondwet van 1917 wordt bedoeld.
→ Geef daarna een reden waarom juist de SDAP veel stemmen had verwacht.

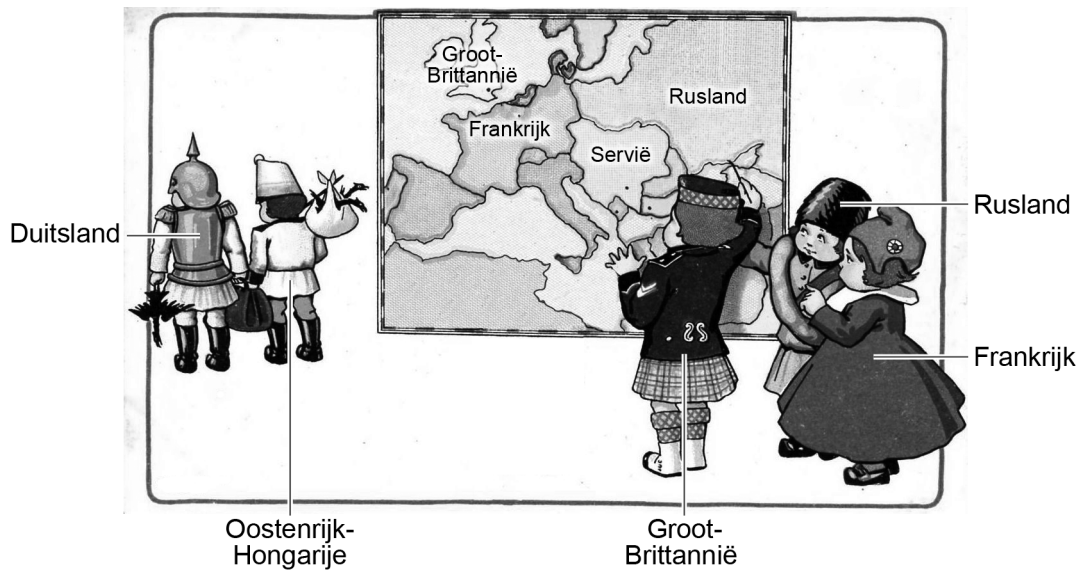
bron 3

Uit een dagboek van een Duits meisje (1914):

Ik erger me kapot, omdat ik pas twaalf jaar ben en ook nog eens geen man. Wat heb ik eraan kind te zijn, terwijl het oorlog is? Je moet nu soldaat zijn en vechten voor je land. Een kind is in een oorlog helemaal niets waard.

bron 4

Een tekening met de titel *Het nieuwe Europa* (1915):

Toelichting

Bij de twee personen links staan de namen Duitsland en Oostenrijk-Hongarije. Bij de drie personen rechts staan de namen Groot-Brittannië, Frankrijk, Rusland.

Op de kaart in de tekening staan alleen de namen van Groot-Brittannië, Frankrijk, Servië en Rusland.

bron 5

Een politieke tekening over een bijeenkomst van de Bond voor Vrouwenkiesrecht (1916):

Het Interbellum (1918-1939)

- 2p 13 In de jaren na het Verdrag van Versailles besloot de Duitse regering veel mannen een training tot soldaat te geven buiten het officiële leger om. Deze getrainde mannen konden in tijden van oorlog wel opgeroepen worden om te vechten.

Een bewering: Door mannen tot soldaat te trainen buiten het officiële leger om, hield de Duitse regering zich **niet** aan een bepaling uit het Verdrag van Versailles.

→ Toon aan dat de bewering juist is.

Doe dit door:

- eerst aan te geven welke bepaling uit het Verdrag van Versailles wordt bedoeld
- en daarna aan te geven waarom de Duitse regering door deze beslissing zich niet aan de bepaling van het Verdrag van Versailles hield.

Gebruik bron 6.

- 1p 14 De bron gaat over een internationale organisatie.
→ Welke organisatie wordt bedoeld?

Gebruik bron 7.

- 1p 15 In de bron staat een complottheorie die een verklaring geeft waarom Duitsland de Eerste Wereldoorlog verloren heeft.
→ Onder welke naam staat de complottheorie bekend?

- 1p 16 Duitsland werd na de Beurskrach van 1929 extra zwaar getroffen door de wereldwijde economische crisis.
Wat was een politiek gevolg van de wereldwijde economische crisis voor Duitsland?
- A De aanhang van antidemocratische partijen werd groter.
 - B De parlementaire democratie werd hersteld.
 - C Duitsland verloor zijn koloniën.
 - D Duitsland werd communistisch door een revolutie.

Gebruik bron 8.

- 2p 17 Hieronder staan vijf kenmerken van het Stalinisme:
- 1 censuur
 - 2 persoons erheerlijking
 - 3 propaganda
 - 4 showprocessen
 - 5 zuiveringen
- Welke **twee** kenmerken zijn te herkennen in de bron? Schrijf alleen de nummers op.

Gebruik nogmaals bron 8.

- 2p 18 Op de poster is te zien dat Lenin de leiding had over een gebeurtenis in 1917. Op de poster is ook te zien dat Stalin verantwoordelijk was voor een ontwikkeling in 1934.
→ Geef eerst aan welke gebeurtenis in 1917 wordt bedoeld.
→ Geef daarna aan welke ontwikkeling in 1934 wordt bedoeld.

- 2p 19 Het nationaal-socialisme in Duitsland en het fascisme in Italië hadden veel overeenkomsten. Maar vóór de Tweede Wereldoorlog was er ook een belangrijk verschil tussen beide politieke stromingen.
→ Noem eerst een kenmerk van het fascisme dat het nationaal-socialisme ook had.
→ Noem daarna een kenmerk van het nationaal-socialisme dat het fascisme eerst niet had.

Doe het zo:

kenmerk van beide stromingen: ...

kenmerk van het nationaal-socialisme: ...

- 2p 20 Toen de minister-president van Groot-Brittannië terugkwam van de Conferentie van München in 1938, hadden veel Britten een positieve mening over zijn afspraak met Hitler. Sommige Britten hadden echter juist een negatieve mening over de afspraak.
→ Leg uit waarom de Britten in die tijd verschillend dachten over de afspraak met Hitler.

Doe dit door:

- eerst een reden te geven waarom de mening van veel Britten over de afspraak met Hitler **positief** was
- en daarna een reden te geven waarom de mening van sommige Britten **negatief** was.

Gebruik bron 9.

- 1p 21 In de bron wordt een gebeurtenis beschreven.
→ Noem de naam van deze gebeurtenis.

Gebruik nogmaals bron 9.

- 1p 22 Is in Duitsland in 1938 **wel** of **geen** sprake van een rechtsstaat? Verklaar je keuze met behulp van de bron.

Doe het zo:

In Duitsland is in 1938 ... (kies uit: wel / geen) sprake van een rechtsstaat, want ... (geef een verklaring met behulp van de bron).

bron 6

Een bericht van de Amerikaanse president (1920):

In het vredesverdrag dat we hebben gesloten, staat dat er een nieuwe internationale organisatie moet komen. Nu moeten de Verenigde Staten bepalen of ze ook lid willen worden van die organisatie. Als we geen lid worden, is het goed mogelijk dat er weer oorlog in Europa komt.

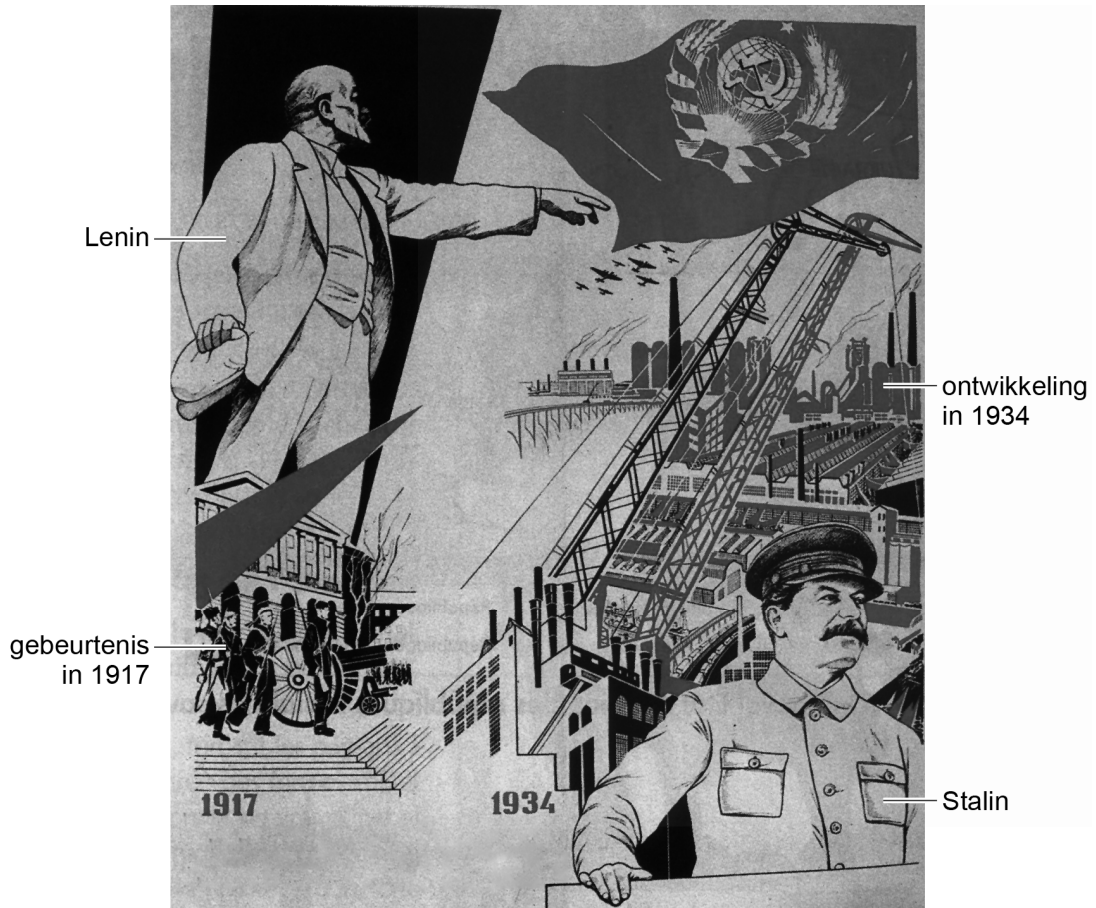
bron 7

Een artikel uit een Duits tijdschrift (1924):

De belangrijkste verklaring dat Duitsland de oorlog verloren heeft, is dat het vijandelijke regeringen gelukt is de mening van het Duitse volk te beïnvloeden. Dat zorgde ervoor dat de Duitsers hun eigen leger niet meer steunden. Het was het doel van onze vijanden om ons leger niet aan het front te verslaan, maar door ons volk te verdelen.

bron 8

Poster uit de Sovjet-Unie (1934):

Toelichting

Links is een gebeurtenis in 1917 afgebeeld.

Rechts is een ontwikkeling in 1934 afgebeeld.

De persoon links op de poster is Lenin.

De persoon rechts op de poster is Stalin.

bron 9

Een artikel uit een Nederlandse krant (1938):

In Berlijn was er een uitbarsting van haat tegen Joden. Groepen jongens hebben voor miljoenen aan Joods bezit verwoest en ware klopjachten gehouden op de in doodsangst vluchtende Joden. De politie heeft de hele dag niet ingegrepen, totdat 's avonds minister Goebbels het sein gaf dat de verwoesting moest ophouden. Nog uren daarna werden er ruiten ingeslagen en woningen van Joden verwoest.

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)

Gebruik bron 10.

- 1p 23 De tekening gaat over een verdrag dat Hitler en Stalin met elkaar sloten.
→ Vertrouwden Hitler en Stalin elkaar op het moment dat ze het verdrag sloten volgens de tekening **wel** of **niet**? Verklaar je keuze met behulp van de bron.

Doe het zo:

Hitler en Stalin vertrouwden elkaar ... (kies uit: wel / niet), want ... (geef een verklaring met behulp van de bron).

- 2p 24 Heim ins Reich was een belangrijk onderdeel van de buitenlandse politiek van nazi-Duitsland.

→ Leg uit waarom veel Europese landen Heim ins Reich als een bedreiging zagen.

Doe dit door:

- eerst aan te geven wat Heim ins Reich inhield
- en daarna aan te geven waarom Heim ins Reich door veel landen werd gezien als een bedreiging.

- 1p 25 Er is in Nederland in 1941 gestaakt tegen de Duitse bezetter. Onder welke naam staat de staking bekend? En wat was de aanleiding van de staking?

	naam	aanle g
A	Februaristaking	de invoering van de gedwongen tewerkstelling
B	Februaristaking	het oppakken van Joodse Amsterdammers
C	Spoorwegstaking	de invoering van de gedwongen tewerkstelling
D	Spoorwegstaking	het oppakken van Joodse Amsterdammers

Gebruik bron 11.

- 1p 26 Tegenwoordig zijn de maatregelen uit de bron ondenkbaar, omdat die in strijd zijn met een artikel uit de Nederlandse Grondwet.
→ Welk artikel wordt bedoeld?

Gebruik bron 12.

- 1p 27 De tekening kon in 1933 **wel**, maar in 1943 **niet** officieel gepubliceerd worden.
→ Geef met behulp van de bron een reden waarom deze tekening in 1943 niet gepubliceerd kon worden.

Gebruik nogmaals bron 12.

- 1p 28 Op de tekening staat de leider van een Nederlandse politieke partij.
→ Welke politieke partij wordt bedoeld?

- 1p 29 Hieronder staan twee beschrijvingen van razzia's tijdens de Tweede Wereldoorlog:

- 1 In augustus 1942 werden in Scheveningen honderden families, inclusief kinderen en bejaarden, opgepakt. De mensen werden bijeengebracht in een school. Vandaar werden ze met de trein gedeporteerd richting concentratiekampen.
- 2 In november 1944 werden in Rotterdam 52.000 personen tussen de 17 en 40 jaar opgepakt. Ze werden bijeengebracht in een voetbalstadion. Ze werden naar Utrecht vervoerd en vandaar naar Duitsland.

Drie groepen mensen:

- a Joden
- b mannen die geschikt waren voor de gedwongen tewerkstelling
- c verzetslieden

→ Geef per beschrijving aan tegen welke groep de razzia gericht was.

Let op! Er blijft één groep mensen over.

Doe het zo:

In beschrijving 1 is de razzia gericht tegen: ... (vul letter in).

In beschrijving 2 is de razzia gericht tegen: ... (vul letter in).

1p 30 Een omschrijving:
De taak van deze Duitse organisatie was onder andere het opsporen van politieke vijanden van de regering. Als iemand bijvoorbeeld werd verdacht van het verspreiden van kranten tegen Hitler, werd hij door deze organisatie gearresteerd en verhoord.

Welke organisatie wordt omschreven?

- A Gestapo
- B Hitlerjugend
- C NSB
- D NSDAP

Gebruik bron 13.

1p 31 De bron gaat over een bepaalde militaire gebeurtenis.
Welke militaire gebeurtenis wordt bedoeld?

- A bombardement op Rotterdam
- B Duitse inval in Nederland
- C Market Garden
- D Operatie Barbarossa

1p 32 Tijdens de Tweede Wereldoorlog leidde de Jodenvervolgning tot massamoord op de Joden.

→ Welke naam wordt tegenwoordig gebruikt voor de Jodenvervolgning tijdens de Tweede Wereldoorlog?

Gebruik bron 14.

1p 33 De bron is gemaakt naar aanleiding van een bepaalde periode tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Welk begrip hoort bij deze periode?

- A Blitzkrieg
- B gedwongen tewerkstelling
- C Hongerwinter
- D mobilisatie

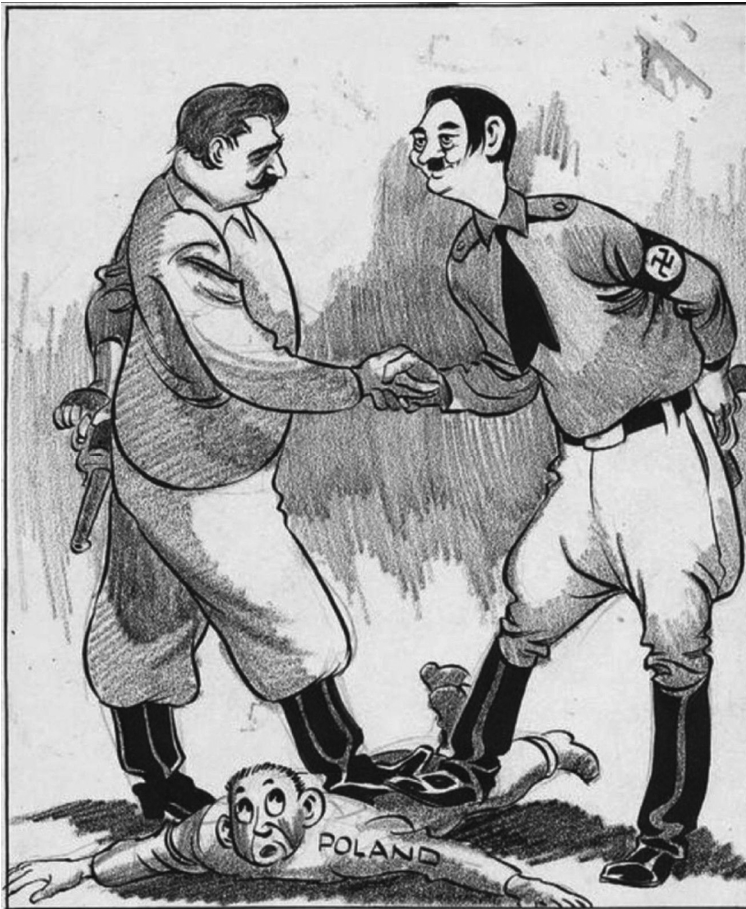
Gebruik bron 15.

1p 34 Dit soort pamfletten werd door de Geallieerden massaal uit vliegtuigen gegooid boven gebieden waar veel Duitse soldaten zaten.

→ Met welke bedoeling verspreidden de Geallieerden deze pamfletten?

bron 10

Een politieke tekening over het niet-aanvalsverdrag tussen Hitler en Stalin (1939):

Toelichting

Links staat Stalin, rechts staat Hitler. Op de liggende man staat: Polen.

bron 11

Een artikel uit een Nederlandse krant (1942):

Joodse winkels moeten duidelijk herkenbaar zijn. Zo voorkom je dat je per ongeluk in een Joodse winkel komt. Joden mogen nu alleen tussen 3 en 5 uur 's middags boodschappen doen, maar het is alsnog heel vervelend dat we hen in Arische winkels tegenkomen. Het zou beter zijn om Joden te verplichten alleen in Joodse winkels boodschappen te doen.

bron 12

Een tekening op de voorkant van het weekblad *Vrijheid Arbeid Brood!* van de SDAP (1933):

Toelichting

Op de voorkant van het weekblad staat *Vrijheid Arbeid Brood!* S.D.A.P. Links staat Hitler, rechts staat Mussert.

bron 13

Herinnering aan een militaire gebeurtenis in Nederland (1944):

We zagen veel geallieerde parachutisten neerkomen in ons dorp. Ik heb hen toen de weg naar de brug over de Maas gewezen. We wilden hen waarschuwen waar de Duitsers zaten. Maar de geallieerde soldaten kwamen zo gemakkelijk bij de brug dat ze ons uitlachten om onze voorzichtigheid. Een soldaat stak zijn hoofd boven de dijk uit en riep: "Waar zijn ze dan?" Er kwam meteen een geweesalvo van de Duitsers terug. Mijn vrienden en ik werden toen weer weggestuurd. Uiteindelijk lukte het de geallieerde soldaten om de brug te veroveren. Ons dorp was bevrijd!

bron 14

Een Nederlands document tijdens de Tweede Wereldoorlog:

Ondergetekende, werkzaam voor de voedselvoorziening voor het Grote Stadsgebied Rotterdam, verklaart hiermee, dat de heer: A.N.J. Busscher
wonende te: Schiedamseweg 251 C
persoonsbewijs: R29 / 509478
het terrein mag betreden waar de pakketten met levensmiddelen door geallieerde vliegtuigen worden afgeworpen. Meneer mag helpen bij het in ontvangst nemen van de pakketten.

Namens de voedselvoorziening,

W. Th. Ten Bosch

bron 15

Een pamflet dat door de Geallieerden is verspreid (1944):

Frontsoldaat!
Vraag het eens aan je familie in Duitsland. Want het gaat hen ook aan!
Vraag je vaderland, vraag je vrouw en je moeder of ze echt willen dat jij met nutteloos verzet je leven opoffert voor Hitler. Of is het niet beter voor Duitsland dat jij in leven blijft om Duitsland weer op te bouwen?

Door de tijd heen

- 2p 35 Hieronder staan vijf gegevens over Colijn:
- 1 Hij mobiliseerde als minister-president een deel van het leger vanwege de oorlogsdreiging vanuit Duitsland.
 - 2 Hij veroordeelde het vertrek van koningin Wilhelmina toen zij naar Londen vluchtte.
 - 3 Hij was fractievoorzitter van de ARP in de Tweede Kamer tijdens het uitbreken van de wereldwijde economische crisis
 - 4 Hij werd gevangengezet door de Duitse bezetter voor zijn steun aan het verzet.
 - 5 Hij werd Tweede Kamerlid voor het kiesdistrict Sneek.
- Zet de gegevens in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst ..., dan..., daarna ..., vervolgens ...en ten slotte ... (vul nummers in).

Europa en de wereld (1945-1989)

Gebruik bron 16.

- 1p 36 Welke gebeurtenis is te herkennen in de bron?
- A de dekolonisatie
 - B de oprichting van de NAVO
 - C het invoeren van het Marshallplan
 - D het ontstaan van de wapenwedloop
- 2p 37 In de periode 1947-1949 werd een buitenlands optreden van Nederland door de Veiligheidsraad meerdere keren veroordeeld.
- Noem eerst de internationale organisatie waar de Veiligheidsraad bij hoort.
- Geef daarna aan welk buitenlands optreden van Nederland werd veroordeeld.

Gebruik bron 17.

- 1p 38 Het voorstel in de bron past bij het socialisme, de politieke stroming van mevrouw Tendeloo. Het voorstel past ook bij een maatschappelijke stroming.
- Welke maatschappelijke stroming wordt bedoeld?

Gebruik bron 18.

- 2p 39 Een invulopdracht bij de bron:
- 1 De vrijheid die in de bron wordt genoemd, was het gevolg van ... (**de Praagse Lente / de invoering van de Glasnost**).
 - 2 De inval in Tsjecho-Slowakije vond plaats door soldaten van ... (**de NAVO / het Warschaupact**).
 - 3 Inwoners van Oost-Europa konden tijdens de Koude Oorlog niet naar het Westen vertrekken vanwege ... (**de Blokkade van Berlijn / het IJzeren Gordijn**).

→ Maak de zinnen kloppend door telkens de juiste keuze te maken.

Doe het zo:

zin 1: ... (kies uit: de Praagse Lente / de invoering van de Glasnost)

zin 2: ... (kies uit: de NAVO / het Warschaupact)

zin 3: ... (kies uit: de Blokkade van Berlijn / het IJzeren Gordijn)

- 1p 40 Hieronder staan drie verschijnselen in Nederland in de periode 1945-1980 die het dagelijks leven hebben veranderd:

- amerikanisering
- jongerencultuur
- democratisering

→ Kies één van deze verschijnselen en geef een voorbeeld uit het dagelijks leven in de periode 1945-1980 dat bij dit verschijnsel past.

Doe het zo:

verschijnsel: ...

voorbeeld: ...

Gebruik bron 19.

- 3p 41 Hieronder staan zes jaartallen:

- 1948
- 1956
- 1961
- 1962
- 1973
- 1989

→ Geef per afbeelding aan welk jaartal daarbij hoort. **Let op!** Er blijft één jaartal over.

Doe het zo:

Bij afbeelding 1 hoort ... (vul jaartal in).

(enzovoort tot en met afbeelding 5)

bron 16

Een artikel uit een Nederlandse krant (1948):

In de komende dagen zullen de Verenigde Staten drie miljard liter broodgraan naar Europa verscheppen. Daarna zullen de Verenigde Staten voor een bedrag van meer dan 500 miljoen dollar aan machines verscheppen, waarvan 68 miljoen naar Nederland. Verder zullen de Verenigde Staten 27 miljoen ton aardolie verscheppen. Daarvan is het voor Nederland bestemde deel 188.000 ton.

bron 17

Een voorstel in de Tweede Kamer (1955):

Het Tweede Kamerlid mevrouw Tendeloo stelt het volgende voor:

De overheid mag getrouwde vrouwen niet verbieden om te werken. Daarom vragen wij de regering de bestaande maatregelen af te schaffen.

bron 18

Een herinnering van iemand uit Tsjecho-Slowakije:

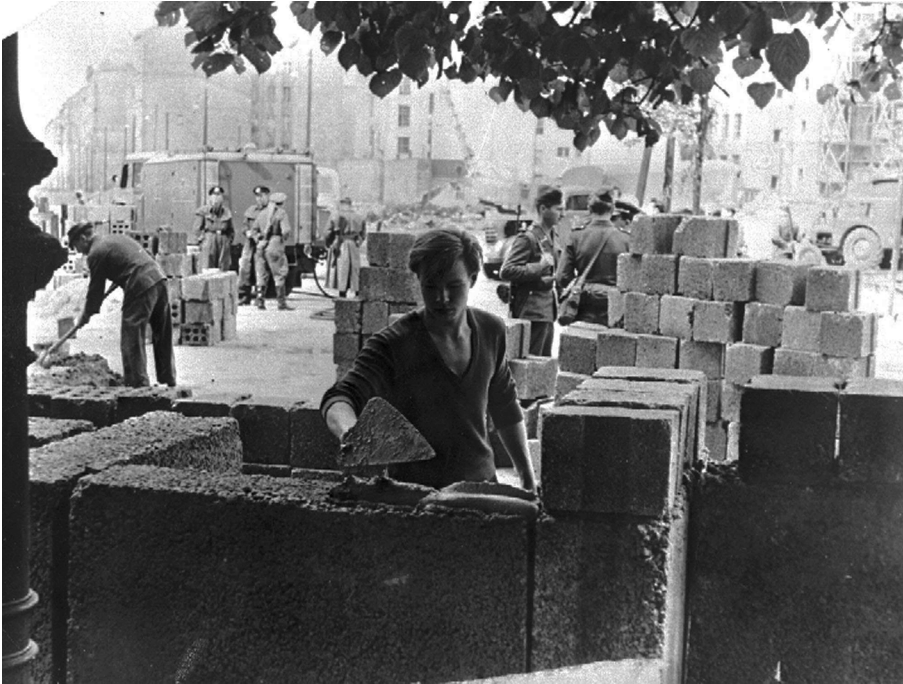
Ik heb als kind een communistische opvoeding gehad. Op school moest ik Russisch leren en ik zat bij de communistische jeugdbeweging. Wij moesten liederen zingen uit de Sovjet-Unie. Toen ik ging studeren, kwam er opeens meer vrijheid. We konden voor het eerst zeggen wat we dachten. Er mocht toen ook kritiek op het communisme komen. Ik kreeg een baan in Oostenrijk als pianist in een hotel. Dat kon, omdat Tsjechoslowaken naar het buitenland mochten reizen. Ik was ook in Oostenrijk toen Tsjecho-Slowakije werd binnengevallen. Ik besloot toen om niet meer terug te gaan.

bron 19

Hieronder en op de volgende pagina's staan in totaal vijf afbeeldingen uit de periode 1945-1990:

afbeelding 1

De bouw van een muur dwars door Berlijn:

afbeelding 2

President Kennedy in gesprek over de Cubacrisis:

afbeelding 3

Oost- en West-Berlijners vieren samen feest bij een grensovergang:

afbeelding 4

Levensmiddelen worden door vliegtuigen tijdens de Blokkade naar West-Berlijn gebracht:

afbeelding 5

Hongaarse opstandelingen hebben het communistische symbool uit de vlag geknipt:

De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)

Gebruik bron 20.

- 2p 42 Twee van de vijf genummerde landen op de kaart zijn ontstaan in de periode 1989-1994.
→ Welke **twee** landen worden bedoeld? Schrijf alleen de nummers op.

Gebruik bron 21.

- 1p 43 Welk woord moet in de bron bij **...(1)...** worden ingevuld?

A globalisering
B individualisering
C secularisatie
D verzorgingsstaat

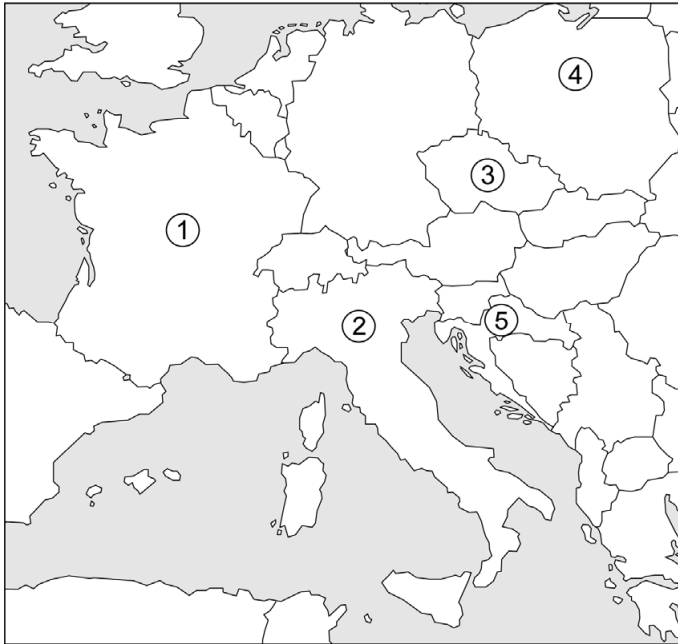
- 2p 44 Nederland werkt in de Europese Unie samen met andere landen om problemen op te lossen. In 2008 werden er in de Europese Unie bijvoorbeeld afspraken gemaakt over de maximale hoeveelheid schadelijke stoffen die in de lucht mochten komen. Het probleem van luchtvervuiling moest op die manier worden opgelost.

Iemand beweert dat Europese samenwerking bij het oplossen van problemen voordelen heeft, maar ook nadelen.

- Noem eerst een **voordeel** van Europese samenwerking bij het aanpakken van het probleem van luchtvervuiling.
→ Noem daarna een **nadeel** van Europese samenwerking bij het aanpakken van het probleem van luchtvervuiling.

bron 20

Een kaart van een deel van Europa (1994):

bron 21

Een artikel van een Nederlandse website (2006):

Werknemers van een afdeling van Unilever hebben gestaakt, omdat ze bang zijn hun baan te verliezen. Unilever wil het werk van tachtig medewerkers van de afdeling laten doen door werknemers in een ander land. De reden is dat het bedrijf dan minder loon hoeft te betalen. Dit is de eerste keer dat er in Nederland geprotesteerd wordt tegen de gevolgen van de ...**(1)**... voor arbeiders.

Door de tijd heen

2p 45 Hieronder staan vijf gegevens die te maken hebben met sociale zekerheid in Nederland in de periode 1848-1990:

- 1 De regering onder leiding van Drees voerde de Algemene Ouderdomswet in, waardoor iedereen in Nederland recht kreeg op een basispensioen.
- 2 Door de handelsbelemmeringen tijdens de Eerste Wereldoorlog kwam de bouw van nieuwe, gezondere woningen voor arbeiders stil te liggen.
- 3 In het voorstel van Thorbecke voor de Armenwet stond dat mensen die geen hulp kregen van de kerk of een andere organisatie, hulp konden krijgen van de overheid.
- 4 Omdat de verzorgingsstaat steeds moeilijker te betalen was, werden de uitkeringen door een aanpassing in de Wet op de Arbeidsongeschiktheid verlaagd.
- 5 Werklozen moesten tijdens de economische crisis elke dag twee keer een stempel laten zetten om een uitkering te krijgen.

→ Zet de gegevens in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst ..., dan ..., daarna ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.